

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ ในธุรกิจประกันภัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในหมวดพละ ๔ ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผู้นำองค์กร เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยที่มีต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะของบุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยต่อการนำหลักพละ ๔ มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารกิจการของผู้นำองค์กร การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการเชิงสำรวจ ได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๔๒ คน จากประชากร จำนวน ๒,๓๑๕ คน^๑ โดยใช้สูตรคำนวณของ Taro Yamane ในการหาจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นทั้งคำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด ได้ข้อมูลมาดำเนินการวิเคราะห์โดยวิธีหาค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรประกันวินาศภัยที่มีต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ ในธุรกิจประกันวินาศภัย โดยวิธีการทดสอบค่าที (t-test) ด้วยมีตัวแปรต้นที่มีตัวแปรย่อย ๒ กลุ่ม คือ เพศ และตำแหน่งงาน สำหรับตัวแปรต้นที่มีตัวแปรย่อยมากกว่า ๒ กลุ่มขึ้นไป คือ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และประสบการณ์การทำงานใช้วิธีการทดสอบค่าเอฟ (F-test) รวมทั้งการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA) สำหรับการศึกษาปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะของบุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยต่อการนำหลักพละ ๔ มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารกิจการของผู้นำองค์กรตามที่ได้จากแบบสอบถามผู้วิจัยนำเสนอในรูปข้อความเรียง

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

(๑) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๒๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๑ มีอายุในระหว่าง ๓๖ – ๔๐ ปี จำนวน ๑๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๐ มีการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน ๓๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๐ มีตำแหน่งงานเป็นผู้บริหารระดับต้น จำนวน ๑๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๔ คน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๔๐,๐๐๑ – ๕๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๗ มีประสบการณ์ในการทำงาน ๕ – ๑๐ ปี จำนวน ๒๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕

^๑สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, ข้อมูลสถิติประกันภัย ๒๕๕๓, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕, <http://www.oic.or.th>

(๒) ความคิดเห็นของบุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยที่มีต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ ในธุรกิจประกันภัย

บุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นว่าคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. ด้านปัญญาผล บุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ ด้านปัญญาผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าบุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ อยู่ในระดับมากทั้งหมดทุกข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๕ ข้อแรก คือ ผู้นำองค์กรมีความสามารถในการวินิจฉัยสั่งการ ผู้นำองค์กรมีความสามารถในการให้คำปรึกษาได้ทุกเรื่อง ผู้นำองค์กรประเมินสถานการณ์ล่วงหน้าได้แม่นยำและเตรียมการป้องกันปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อองค์กร ผู้นำองค์กรมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ผู้นำองค์กรมีความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร

๒. ด้านวิริยะผล บุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ ด้านวิริยะผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าบุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ อยู่ในระดับปานกลาง ๑ ข้อ คือ ผู้นำองค์กรไม่ผลักภาระหน้าที่การงานของตนให้ผู้อื่น สำหรับข้ออื่นมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยใน ๕ ข้อแรก คือ ผู้นำองค์กรมีความรับผิดชอบสูง ผู้นำองค์กรเป็นคนว่องไวในการทำงาน ผู้นำองค์กรมีความขยัน อดทนเป็นเลิศ ผู้นำองค์กรไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคใด ๆ และได้รับกำลังใจอย่างดีจากผู้นำองค์กรในการปฏิบัติงาน

๓. ด้านอนวัชชผล บุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ ด้านอนวัชชผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าบุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ อยู่ในระดับมากทั้งหมดทุกข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยใน ๕ ข้อแรก คือ ผู้นำองค์กรเป็นคนเปิดเผย ไม่มีความลับ ผู้นำองค์กรไม่มีประวัติเรื่องการทุจริตในการบริหารกิจการ ผู้นำองค์กรไม่เบียดเบียนใคร ผู้นำองค์กรเป็นผู้มีความประพฤติตามหลักศีลธรรมและผู้นำองค์กรมีความยุติธรรม

๔. ด้านสังคหผล บุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ ด้านสังคหผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าบุคลากรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้

๑) ด้านทาน บุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ ทางสังคหผล ๑) ด้านทาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าบุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรในระดับมากทุกข้อ คือ ผู้นำองค์กรช่วยแก้ไข้ปัญหาในการปฏิบัติงาน ผู้นำองค์กรยกย่องผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อทำงานประสบผลสำเร็จ และผู้นำองค์กรส่งเสริมให้พนักงานได้รับการอบรมพัฒนาความรู้

๒) ด้านปิยวาจา บุคลากรในธุรกิจประกันภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ ทางสังคหพละ ๒) ด้านปิยวาจา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าบุคลากรในธุรกิจประกันภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรในระดับมากทุกข้อ คือ เมื่อมีปัญหาในการปฏิบัติงานท่านได้รับคำปลอบใจจากผู้นำองค์กร ท่านมีความสุขและมีความพอใจในคำพูดของผู้นำองค์กร และผู้นำองค์กรใช้คำพูดที่เป็นมิตรต่อผู้ได้บังคับบัญชาทุกระดับ

๓) ด้านอรรถจริยา บุคลากรในธุรกิจประกันภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ ทางสังคหพละ ๓) ด้านอรรถจริยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าบุคลากรในธุรกิจประกันภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กร ในระดับมากทุกข้อ คือ ผู้นำองค์กรส่งเสริมให้พนักงานใช้หลักทางด้านคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติงาน ผู้นำองค์กรสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน และผู้นำองค์กรเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงภาพลักษณ์ในการช่วยเหลือสังคม

๔) ด้านสมานัตตตา บุคลากรในธุรกิจประกันภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ ทางสังคหพละ ๔) ด้านสมานัตตตา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าบุคลากรในธุรกิจประกันภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรในระดับมากทุกข้อ คือ ผู้นำองค์กรวางตัวเป็นกลางปฏิบัติต่อผู้ได้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียมกัน ผู้นำองค์กรเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชาเข้าปฏิบัติงานได้โดยง่าย และผู้นำองค์กรเป็นบุคคลที่มีความเป็นมิตรต่อผู้ได้บังคับบัญชา

(๓) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในธุรกิจประกันภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งนำไปสู่คำตอบตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ ๕.๑

ตารางที่ ๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐาน	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
สมมติฐานที่ ๑ บุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยที่มี เพศ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรในธุรกิจประกันวินาศภัยตามหลักพละ ๔ แตกต่างกัน	—	✓
สมมติฐานที่ ๒ บุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยที่มี อายุ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรในธุรกิจประกันวินาศภัยตามหลักพละ ๔ แตกต่างกัน	—	✓

ตารางที่ ๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย (ต่อ)

สมมติฐาน	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
สมมติฐานที่ ๓ บุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยที่มี ระดับการศึกษา ต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรในธุรกิจประกันวินาศภัยตามหลักผล ๔ แตกต่างกัน	—	✓
สมมติฐานที่ ๔ บุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยที่มี รายได้ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรในธุรกิจประกันวินาศภัยตามหลักผล ๔ แตกต่างกัน	—	✓
สมมติฐานที่ ๕ บุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยที่มี ตำแหน่งงาน ต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรในธุรกิจประกันวินาศภัยตามหลักผล ๔ แตกต่างกัน	—	✓
สมมติฐานที่ ๖ บุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยที่มี ประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรในธุรกิจประกันวินาศภัยตามหลักผล ๔ แตกต่างกัน	—	✓

๓.๑) บุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยที่มี**เพศ**ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ ในธุรกิจประกันวินาศภัย โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าบุคลากรที่มี**เพศ**ต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๓.๒) บุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยที่มี**อายุ**ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ ในธุรกิจประกันวินาศภัย โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าบุคลากรที่มี**อายุ**ต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๓.๓) บุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยที่มี**ระดับการศึกษา**ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ ในธุรกิจประกันวินาศภัย โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าบุคลากรที่มี**ระดับการศึกษา**ต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๓.๔) บุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ ในธุรกิจประกันวินาศภัย โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าบุคลากรที่มีรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๓.๕) บุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยที่มีตำแหน่งงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ ในธุรกิจประกันวินาศภัย โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าบุคลากรที่มีตำแหน่งงานต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๓.๖) บุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ ในธุรกิจประกันวินาศภัย โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๕.๒ อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ ในธุรกิจประกันวินาศภัย มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

๑) ความคิดเห็นต่อ คุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ ในธุรกิจประกันวินาศภัย

จากผลการศึกษา พบว่าบุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ ในธุรกิจประกันวินาศภัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ผู้นำองค์กรในธุรกิจประกันวินาศภัย มีคุณลักษณะผู้นำตรงตามหลักพละ ๔ กล่าวคือ คุณลักษณะด้านปัญญาพละ มีความสามารถทางสติปัญญาความฉลาดรอบรู้ในการบริหารจัดการทั้งบริหารตนเอง บริหารคนและบริหารกิจการได้เป็นอย่างดี คุณลักษณะทางด้านวิริยะพละ มีพลังในการทำงานขับเคลื่อนองค์กร ประกอบกิจการด้วยความวิริยะอุตสาหะไม่หวั่นเกรงปัญหาและอุปสรรคใด ๆ ทั้งสิ้น พร้อมทั้งจะพัฒนาองค์กรท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา คุณลักษณะทางอนวัชพละ มีความซื่อสัตย์ประกอบธุรกิจด้วยความสุจริตยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารกิจการ และคุณลักษณะทางสังคหวัตถุ มีมนุษยสัมพันธ์ดี สร้างและรักษาสัมพันธภาพต่อบุคคลรอบข้างทุกระดับได้เป็นอย่างดีด้วยการมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน การพูดเจรจาด้วยถ้อยคำที่เป็นมิตร ช่วยเหลือสังเคราะห์สังคมที่ด้อยโอกาส และวางตนเหมาะสมกาลเทศะได้อย่างสม่ำเสมอ คุณลักษณะทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นคุณลักษณะของผู้นำที่บ่งบอกได้ว่ามีสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^๒ กล่าวว่าไว้ว่า พละ ๔ คือ หลักธรรมของผู้นำ หรือผู้บริหาร ที่ประกอบด้วย กำลัง ๔ ประการ คือ

^๒พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, หน้า ๗๔ - ๗๕.

๑. ปัญญาพละ กำลังความรอบรู้ ความเฉลียวฉลาด การบริหารตนเอง การบริหารคนจำนวนมาก และการบริหารงาน ของผู้นำให้เป็นไปโดยราบรื่นประสบความสำเร็จ ๒. วิริยะพละ กำลังความขยันหมั่นเพียร ประกอบกิจการงานอย่างไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค นำพาองค์กรไปสู่จุดหมายไว้อย่างสำเร็จ ๓. อหิงสาพละ กำลังแห่งการทำงานไม่มีโทษ มีความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมไม่หมกมุ่นกับอบายมุขต่าง ๆ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญที่จะทำให้องค์กรไม่เสื่อมถอยมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง เพราะผู้นำประพฤตินอยู่ด้วยความไม่ประมาท ๔. สังคหพละ กำลังแห่งการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลทั่วไป เป็นการประสานใจคนให้มาร่วมประกอบกิจกรรมการงานโดยอาศัยหลักการให้ด้วยความเอื้ออารี ด้วยวิถีเพราะหรือคำพูดที่สุภาพอ่อนหวาน ด้วยการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณชน ยึดถือหลักเมื่อได้มาก็ต้องตอบแทนกลับคืน และวางตนอยู่ในความพอดี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิชาญา เมธีวรฉัตร**^๓ เรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอริยสัจ ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีวังศรีวิทยา จ.นครสวรรค์” สรุปได้ว่าหลักคุณธรรมทั้ง ๔ ประการ ในหมวดพละ ๔ คือ กำลังความฉลาดรอบรู้ กำลังความขยัน กำลังความซื่อสัตย์สุจริต หรือการทำงานที่ไม่เป็นโทษ และกำลังการสงเคราะห์เป็นหลักธรรมที่ “ผู้นำ” จะต้องมิใช่เป็นคุณสมบัติประจำตนเพราะจะทำให้การบริหารกิจการประสพผลสำเร็จ ด้วยคำสอนที่เข้าถึงหลักการครองตน ครองคน และครองงาน จะทำให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการเป็นผู้นำหรือผู้บริหารงานเพราะผู้นำที่ปฏิบัติตามคุณธรรมเหล่านี้แล้วจะมีความประพฤติและปฏิบัติตนควรแก่การยกย่องมีความสามารถในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถจูงใจให้เกิดการยอมรับและความร่วมมือรู้วิธีจัดการกับความลำเอียง ไม่ให้มีขึ้นกับตนในการบริหารงาน และมีความสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่เพียงเท่านั้นก็จะเป็นผู้นำที่ดีสามารถนำพาองค์กรให้เจริญรุ่งเรือง มีสันติสุข และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้เป็นอย่างดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลต่อไป ดังนี้

๑. ปัญญาพละ จากการศึกษา พบว่าบุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ ในธุรกิจประกันภัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้นำองค์กรธุรกิจประกันภัยมีคุณลักษณะทางสติปัญญาสูง มีความรอบรู้ในเรื่องเฉพาะทางธุรกิจ ความรู้ทางด้านอื่น ๆ ที่ต้องใช้ในการประกอบธุรกิจได้อย่างมั่นคง เช่น รู้เท่าทันข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รู้กลยุทธ์ที่จะบริหารกิจการให้รอดพ้นจากภาวะความกดดันจากสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **พระพรชัย สุภธรรมโม (ประสิทธิ์ สุขสันต์)**^๔ ที่กล่าวว่า กำลังทางด้านปัญญาของผู้นำ คือ มีความฉลาดรอบรู้ มองการณ์ไกล มีวิธีการไตร่ตรองใคร่ครวญอย่างพินิจพิเคราะห์

^๓วิชาญา เมธีวรฉัตร, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอริยสัจ ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีวังศรีวิทยา จ.นครสวรรค์”.

^๔พระพรชัย สุภธรรมโม (ประสิทธิ์ สุขสันต์), “ผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการองค์กร”, หน้า ๔๓ – ๔๘.

(โยนิโสมนสิการ) ความสามารถในการตัดสินใจวินิจฉัยสั่งการ การบริหารงาน การบริหารผู้ใต้บังคับบัญชา คนมีปัญญาพลจะต้องเป็นคนใฝ่ศึกษาปฏิบัติฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ จะทำให้มีกลยุทธ์ในการทำงานที่ดี มีความฉลาด ๓ ประการ คือ ๑. อายโกศล ฉลาดในความเจริญ รู้จักเหตุปัจจัยหนทางไปสู่ความสำเร็จสามารถนำพาองค์กร นำพาหมู่คณะ นำทีมงานไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ๒. อปายโกศล ฉลาดในทางเสื่อม รู้จักเหตุปัจจัยและความประหลาดที่ จะนำไปสู่ความเสื่อมเป็นโทษเป็นความทุกข์เดือดร้อนมีแต่ผลเสียอย่างเดียว เมื่อรู้เช่นนี้แล้วก็จะพยายามหลีกเลี่ยงละเว้นหนทางนั้น เช่น การทุจริตต่อหน้าที่ การเบียดเบียนผู้อื่น การก่อความขัดแย้งในองค์กร เป็นต้น ๓. อุปายโกศล ฉลาดในอุปาย รอบรู้ที่จะหลีกเลี่ยงเหตุปัจจัยที่จะนำมาซึ่งความเสื่อม และในขณะเดียวกันก็ฉลาดในการดำเนินไปในทางที่ให้ถึงความสำเร็จ ความเจริญยึดหลักธรรมในการดำรงชีวิต ทำหน้าที่เป็นผู้นำที่ดี เป็นต้น

๒. วิริยะพละ จากการศึกษา พบว่าบุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ ในธุรกิจประกันภัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ผู้นำองค์กรธุรกิจประกันภัยมีคุณลักษณะทางวิริยะมาก กล่าวคือ มีความพากเพียรขยันหมั่นประกอบกิจการงานด้วยความวิริยะอุตสาหะ มีความเข้มแข็งอดทนไม่หวั่นเกรงปัญหาหรืออุปสรรคใด ๆ ไม่ย่อท้อหรือล้มเลิกความตั้งใจในการทำสิ่งที่เป็นโยบายที่ได้โดยง่ายพร้อมที่จะบุกลุยงาน หรือเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ตลอดเวลา ผู้นำที่มีคุณลักษณะเช่นนี้จะเป็นกำลังสำคัญขององค์กรสามารถบริหารกิจการขององค์กรให้มีความมั่นคงถาวรและนำองค์กรไปสู่เป้าหมายได้อย่างแน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ **พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)**^๕ ได้กล่าวไว้ว่าผู้นำที่ยิ่งใหญ่มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ ตัวเองต้องดีต้องเป็นแบบอย่างได้ นำพาเขาไปได้ ต้องเป็นคนไม่ประมาท มีสติคอยตรวจตราสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงและปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตต่อองค์กรต่อสังคม และหาทางแก้ไขปรับปรุง ต้องเป็นคนเข้มแข็งแม้จะมีอุปสรรค มีภัยอันตราย มีปัญหาที่ไม่ย่อท้อไม่หวั่นไหว วางตัวเป็นหลัก ให้บริวารหรือลูกน้องฟังได้ เมื่อต้องการจะทำสิ่งใดแล้วต้องทำได้และช่วยเหลือผู้อื่นให้ทำได้ในสิ่งที่ต้องการจะทำ นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องตามแนวความคิดของ **ดร.สุทธิชัย ปัญญโรจน์**^๖ ที่กล่าวว่า คนที่เป็นผู้นำมักมีลักษณะบางอย่างที่เด่นกว่าผู้ตามเป็นคนที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ผู้อื่นยอมทำตามและนำเอาแบบอย่างในการทำงานของผู้นำ คุณลักษณะของผู้นำที่ดีมีคุณลักษณะ อาทิ ความกระตือรือร้น : ผู้นำที่มีประสิทธิภาพ มักเป็นผู้นำที่มีความกระตือรือร้นกระฉับกระเฉงเดินไวกว่าคนปกติ ตามจิตวิทยาหากผู้นำมีความกระตือรือร้นในการทำงาน ผู้ตามมักจะมี ความกระตือรือร้นด้วย ความอดทน : งานของผู้นำมักเป็นงานที่หนักกว่าผู้ตาม เนื่องจากต้องมีความรับผิดชอบต่องาน ต่อคนที่ทำงาน และต่อองค์กรยังเป็นองค์กรขนาดใหญ่ เช่น บริษัท (มหาชน) กระทรวง หรือระดับประเทศชาติ ต้องรับภาระหน้าที่ที่หนักมากขึ้น ต้องแบกรับปัญหาต่าง ๆ ไว้มากมายและใช้ความคิดในการแก้ปัญหา การใช้ดุลยพินิจและกล้าตัดสินใจ

^๕พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ**, หน้า ๔๓ - ๔๘.

^๖ดร.สุทธิชัย ปัญญโรจน์, **คุณลักษณะผู้นำที่ดี**, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๐๗ พฤษภาคม ๒๕๕๕, <http://www.drsuthi.chai.com>

ของผู้นำที่ดีต้องกล้าตัดสินใจถึงแม้จะตัดสินใจผิดพลาดไปบ้างก็ตามแต่ถ้าไม่กล้าตัดสินใจก็จะทำให้สถานการณ์นั้น ๆ แย่ลงได้ผู้นำจึงต้องเป็นนักวิเคราะห์ที่ดีรู้จักมองปัญหาต่างๆ ได้ทะลุปรุโปร่ง ต้องมีความเด็ดขาดเพื่อที่จะนำพาองค์กรเดินหน้าได้ต่อไป

๓. อนุรักษ์ชนพล จากการศึกษา พบว่าบุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพล ๔ ในธุรกิจประกันภัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้นำองค์กรธุรกิจประกันภัยมีคุณลักษณะทางอนุรักษ์ชนพลสมบูรณ์ดี กล่าวคือ ประกอบกิจการที่เป็นสัมมาชีพไม่เป็นโทษต่อผู้อื่น ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่เบียดเบียนหรือเอาเปรียบใคร ไม่มีข้อบกพร่องเสียหาย กระทำการทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรม มุ่งผลประโยชน์ต่อองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^๗ กล่าวไว้ว่า อนุรักษ์ชนพล กำลังการทำงานที่ไม่มีโทษหรือข้อเสียหาย มีความซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่การงาน ไม่ปฏิบัติตนไปในทางเสื่อมเสีย การที่ผู้นำหรือผู้บริหารจะมีอนุรักษ์ชนพลสมบูรณ์ได้นั้นจะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ เป็นผู้ที่มีความประพฤติตามหลักเบญจศีล รักษาศีลทั้งกาย วาจา และใจ อย่างเนืองนิตย์ ประกอบด้วย ศีลข้อที่ ๑ ไม่ฆ่าสัตว์ หรือใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ไม่ทำลาย หรือคิดปองร้ายใคร ศีลข้อที่ ๒ ไม่ลักทรัพย์ของผู้อื่น หรือได้สิ่งของมาด้วยความไม่บริสุทธิ์ ผิดกฎหมาย ศีลข้อที่ ๓ ไม่ประพฤติผิดในกาม หรือล่วงละเมิดคู่สามีภรรยาของบุคคลอื่น ศีลข้อที่ ๔ ไม่พูดโกหก กล่าวคำเท็จ หลอกลวงผู้ใดให้หลงผิดเป็นชอบเพื่อประโยชน์ของตน ไม่พูดไร้สาระหรือพูดเพื่อเจ้อ ศีลข้อที่ ๕ ไม่ดื่มสุราของมึนเมา ที่จะทำให้เกิดขาดสติสัมปชัญญะอันจะนำไปสู่การกระทำในสิ่งที่ผิดพลาดได้ คุณสมบัติที่สำคัญอีกข้อหนึ่งก็คือ การละเว้นอบายมุขทั้ง ๖ ถ้าบุคคลใดเข้าไปเกี่ยวข้องกับแล้วจะทำให้ชีวิตของบุคคลนั้นไปสู่หนทางแห่งความเสื่อม อาจทำให้ต้องทุจริตต่อหน้าที่การงาน อบายมุขทั้ง ๖ คือ การดื่มสุรา การท่องเที่ยวใน ยามวิกาล การดูการละเล่นที่ขัดต่อศีลธรรมอันดี การคบคนชั่วชัง การเล่นเกมพนัน และการเกียจคร้าน ในการประกอบอาชีพการงาน นอกจากนี้แล้วคุณลักษณะของผู้นำองค์กรทางด้านอนุรักษ์ชนพลยังสอดคล้องกับแนวความคิดในเรื่องคุณสมบัติทางด้านความซื่อสัตย์สุจริตของบุคลากรที่มีความสำคัญต่อการควบคุมบริษัทประกันภัย ตามมาตรฐานสากลการกำกับดูแลธุรกิจประกันภัยของหน่วยงานกำกับทั่วโลก Insurance Core Principles – ICPs หลักสำคัญการประกันภัย ในข้อ ICP ๕ Suitability of Persons ความเหมาะสมของบุคลากร^๘ โดยระบุไว้ว่า หน่วยงานกำกับดูแลต้องกำหนดให้คณะกรรมการบริษัทผู้บริหารระดับสูง เจ้าของกิจการ จะต้องมีความรู้ความสามารถ มีความมั่นคงทางการเงิน และมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อการปฏิบัติหน้าที่ในภารกิจของตน ซึ่งความซื่อสัตย์ของบุคลากรนั้น แสดงให้เห็นได้จากลักษณะนิสัย พฤติกรรมส่วนตัว และแนวทางการดำเนินธุรกิจ บุคคลที่อยู่ภายใต้ข้อกำหนดเรื่องความเหมาะสมต้องมีการจัดการ และการปฏิบัติงานในเรื่องความซื่อสัตย์ตามเกณฑ์ของหน่วยงานกำกับดูแลกำหนด ทั้งนี้เพื่อให้สถานะของบุคคลกลุ่มผู้บริหารเหล่านี้มีความเหมาะสมต่อตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

^๗พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔ – ๗๕.

^๘International Association of Insurance Supervisors, Insurance Core Principles Standards Guidance and Assessment Methodology, เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2555, <http://www.iaisweb.org>

๔. สังคหผล จากการศึกษา พบว่าบุคลากรธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ ในธุรกิจประกันภัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ผู้นำองค์กรธุรกิจประกันภัย มีคุณลักษณะทางสังคหผล กล่าวคือ การสงเคราะห์หรือการสร้างมนุษยสัมพันธ์ด้วยการช่วยเหลือกัน ยึดเหนี่ยวน้ำใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้สามัคคีกัน ช่วยเหลือทางด้านทุนทรัพย์ ไม่ทอดทิ้งในยามที่ต้องประสบกับความลำบาก ตามหลักสังคหวัตถุด้วยการให้ (ทาน) การใช้วาจาไพเราะ (ปิยวาจา) การบำเพ็ญประโยชน์ (อถถจริยา) และการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิบูลย์ กุลกนิษฐ์^๙** ได้ศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อการให้บริการตามแนวสังคหวัตถุ : กรณีศึกษา บมจ.ธนาคารกรุงไทย จังหวัดนครปฐม” พบว่า ลูกค้ามีความพึงพอใจต่อการให้บริการตามแนวสังคหวัตถุ ๔ ของ บมจ.ธนาคารกรุงไทย จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อนำมาพิจารณาเป็นรายด้านของสังคหผล สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

๑. ด้านทาน จากการศึกษาพบว่า บุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ ทางสังคหผล-ด้านทาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้นำองค์กรในธุรกิจประกันภัย มีความเสียสละ ให้โอกาสและมีน้ำใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธิดารัตน์ ศิริวรรณโน^{๑๐}** ได้ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของพนักงานส่วนตำบลต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคหวัตถุ ๔ กรณีศึกษา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน” เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพนักงานส่วนตำบลมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ในด้านทานอยู่ในระดับมาก

๒. ด้านปิยวาจา จากการศึกษาพบว่า บุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักผล ๔ ทางสังคหผล-ด้านปิยวาจา โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ผู้นำองค์กรในธุรกิจประกันภัยใช้คำพูดที่สุภาพมีวาทศิลป์ในการเจรจากับบุคคลทุกกลุ่ม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มณีนุช ไพรีดี^{๑๑}** ได้ศึกษาเรื่อง “การนำหลักสังคหวัตถุ ๔ ไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน บริษัท พร็อพเพอร์ตี้ แคร่เซอร์วิสเชส (ประเทศไทย) จำกัด (P.C.S.)” พบว่าผลการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างสังคหวัตถุ ๔ กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานพบว่า ปัจจัยด้านปิยวาจามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก

^๙วิบูลย์ กุลกนิษฐ์, “ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อการให้บริการตามแนวสังคหวัตถุ : กรณีศึกษา บมจ.ธนาคารกรุงไทย จังหวัดนครปฐม”.

^{๑๐}ธิดารัตน์ ศิริวรรณโน, “ความคิดเห็นของพนักงานส่วนตำบลต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคหวัตถุ ๔ กรณีศึกษา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”.

^{๑๑}มณีนุช ไพรีดี, “การนำหลักสังคหวัตถุ ๔ ไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์กรพนักงาน บริษัท พร็อพเพอร์ตี้ แคร่เซอร์วิสเชส (ประเทศไทย) จำกัด (P.C.S.)”.

๓. ด้านอัตถจริยา จากการศึกษาพบว่า บุคลากรในธุรกิจประกันวินาศภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ ทางสังคหพละ- ด้านอัตถจริยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้นำองค์กรในธุรกิจประกันภัยได้ปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์ต่อกลุ่มชนที่ด้อยโอกาสในสังคม และมีส่วนสนับสนุนในกิจกรรมเหล่านี้้อย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ การสร้างห้องสมุด การช่วยรณรงค์เรื่องการปลูกป่า การบริจาคทรัพย์สินเพื่อกิจกรรมของโรงพยาบาลต่าง ๆ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สำคัญขององค์กรภาครัฐและเอกชน การช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้กับบุคคลที่ประสบกับความเดือดร้อนในภาวะการณ์ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปรีชา ทิศรอด**^{๑๒} ได้ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานตามหลักสังคหวัตถุ ๔ กับความผูกพันต่อองค์การของพนักงาน : กรณีศึกษาพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัท ทรูคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)” พบว่าการปฏิบัติงานตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของพนักงานบริษัททรูคอร์ปอเรชั่นฯ ทางด้านอัตถจริยาอยู่ในระดับมาก

๔. ด้านสมานัตตตา จากการศึกษาพบว่า บุคลากรในธุรกิจประกันภัยมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ ๔ ทางสังคหพละ-ด้านสมานัตตตาโดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้นำองค์กรธุรกิจประกันภัยมีลักษณะวางตัวเป็นกันเองไม่เย่อหยิ่ง ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สมหมาย บัวจันทร์**^{๑๓} ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์และยกระดับความพึงพอใจในการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร” พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการของสำนักงานเขตบางแค ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านสมานัตตตาอยู่ในระดับมาก

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นำองค์กรในธุรกิจประกันภัย ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(๑) จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้นำองค์กรธุรกิจประกันภัยมีคุณลักษณะตรงตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในหมวดพละ ๔ ครบถ้วนทุกด้าน ดังนั้น ผู้นำองค์กรในธุรกิจนี้ควรรักษาคุณลักษณะที่ดีนี้ไว้ให้มั่นคงอย่างต่อเนื่อง

^{๑๒} ปรีชา ทิศรอด, “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานตามหลักสังคหวัตถุ ๔ กับความผูกพันต่อองค์การของพนักงาน : กรณีศึกษาพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัท ทรูคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)”.

^{๑๓} สมหมาย บัวจันทร์ “การวิเคราะห์และยกระดับความพึงพอใจในการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร”.

(๒) องค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลธุรกิจประกันภัยควรให้ความสำคัญในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการกำหนดคุณลักษณะของผู้นำองค์กรในธุรกิจประกันภัย และมีการตรวจสอบพฤติกรรมของบุคลากรกลุ่มนี้อย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ

(๓) องค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลธุรกิจประกันภัย ควรกำหนดให้ภาคเอกชนมีนโยบายชัดเจนในการนำหลักคุณธรรมและจริยธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการภายในองค์กรและการให้บริการลูกค้า

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(๑) ผู้นำองค์กร ควรดำรงตนให้อยู่ในหลักศีลธรรม รู้รักษาและพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอด้วยการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล : การสำรวมระวังความประพฤติทางกาย ทางวาจา และทางใจ ให้เรียบร้อยอยู่ในกรอบแห่งความดีงาม ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน สมาธิ : การฝึกสมาธิสม่ำเสมอทำให้จิตใจผ่องใสปราศจากกิเลส มีความตั้งมั่นอยู่ในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องดีงาม ปัญญา : มีความรอบรู้และมีความคิดเห็นชอบต่อการสร้างชีวิตให้ดำเนินไปสู่ความเจริญ รอดพ้นจากภัยหรือสิ่งต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดกับความเสื่อมสูญ

(๒) ผู้นำองค์กร ควรนำเอาหลักคุณธรรม จริยธรรม มาเป็นตัวกำหนดในการสร้าง “วัฒนธรรมองค์กร” เช่น การนำหลักธรรมมาธิปไตย และธรรมมาภิบาล มาใช้ในการบริหารกิจการอย่างจริงจัง

(๓) ผู้นำองค์กรต้องประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรม ให้กับพนักงานขององค์กรได้ยึดเป็นหลักในการปฏิบัติตาม

(๔) ผู้นำองค์กรควรให้ความสำคัญในหลักการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ซึ่งเป็นการแสดงคุณธรรมที่มีอยู่ภายในตัวตนของผู้นำองค์กรออกมาให้เป็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจนต่อสังคม

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

(๑) การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาคุณลักษณะของผู้นำ เฉพาะในธุรกิจประกันวินาศภัยที่มีขนาดธุรกิจระดับกลางเท่านั้น ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาให้ครอบคลุมในกลุ่มธุรกิจประกันวินาศภัยที่มีธุรกิจขนาดใหญ่ และธุรกิจขนาดเล็ก

(๒) ศึกษาคุณลักษณะของผู้นำองค์กรในกลุ่มธุรกิจประกันชีวิต

(๓) นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหมวดอื่น ๆ มาศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อระบบธุรกิจประกันภัยในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ผลผลิตขั้นต้น คุณภาพการบริการ ความต้องการคุ้มครองภัยของลูกค้า ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อบริษัทประกันภัย

(๔) นำหลักคุณธรรม จริยธรรม มาทำการศึกษาการบริหารงานด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการประชาชน หรือลูกค้าทั้งขององค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน

